

**ቊጽሪ ሰዉኣታን ብዝሒ ህዝባን
ዘይትፈልጥ ነጻ ሃገር መንያ?
ብወልደየሱሰ ዓግር**

ብዝኸሪ ሰዉኣትና ዝያዳ እነስተንትነሉ ሰሙናት ስለ ዝኾነ፡ ንጽሑፋትናን መደረታትናን ክብርን ዘለኣለማዊ ዝኸርን ንሰዉኣትና ብዝብላ ቃላት ክንጅምር ግድን ኢዩ። እቲ ዝኸርን ክብርን ናይ ኩሎም ጀጋኑ ሰዉኣት ኤርትራ ዘይግድሶ ስርዓት ኣስመራ'ኳ ብተግባራቱን ጥልመታቱን ከይሓነኸ ዝዝምረለን ቃላት ኢዮን።

ክትገልጸ ዘጸግም ውልቀ-መላኽ ኤርትራ ፊን ብዝብሎ ክጉዓዝ ባይታ ኣደልዲሉ ስለ ዝጸንሑ፡ ሃገር ነጻ ኩይና ካብ እትብሃል 29 ዓመታት ሓሊፉሱ፡ እታ ኣልቦ ሕግን ፍትሕን ዝገበራ ሃገረ ኤርትራ፡ ጌና ቊጽሪ ሰዉኣታን ብዝሒ ዜጋታታን ከይፈለጠት ትነብር ኣላ። እዚ ሓደ ካብቲ ማእለያ ዘይብሉ መስደምማት ነጻ ሃገረ ኤርትራ'ዩ።

ውልቀ-መላኽ ሃገርና ፊን ኢሉዎ “20 ሰነ መዓልቲ ሰዉኣት ትኹን” ምስ በለ ኩይና። ዘግለለ ኣግሊሉ፡ “እቶም ሰዉኣትና” 65,000 ኢዮም” ምስ በለ ከምኡ ኹይኑ። ድሕሪቲ ባዕሉ ዝኣገዎ ውግእ 1998-2000 ከኣ “ገለ 19,000 ሰዉኣት ጥራይ” ኢዮም እተሰውኡ ኢሉ ምስ ኣቃለለ፡ መን ክእርሞ! መን ዓገብ ክብሎ! ከምዚ ኢልካ ንነዊሕ ዓመታት ምቕጻል፡ ከም ህዝቢ ዘዩሕንኸና ጉዕዞ ኣይኮነን።

ቊጽሪ ሰዉኣት ኤርትራ?

እታ ሎሚ ብቐንቋ እንግሊ “ማርቲር” እትብል ቃል ብግሪኽ “ምስክር” ካብ ዝብል ትርጉም ዘሎዎ ቃል ዝመጸት ምዃና ይግለጽ። ብዓረብ ከኣ ሸሂድ (ሻህድ) ብተመሳሳሊ ምስክር ዝብል ትርጉም ኣሎዎ። ሰማዕታት ዝብል'ውን ካብኡ ዝርሕቕ ኣይመስልን። ብግእዝ ሰማዕት/ሰማዕቲ (ዝሰምዑ፡ ዝረኣዩ ዝመስከሩ) ኩይኑ ይሰማዓኒ። ብሓጺሩ ሰማዕት/ሸሂድ/martyr ምዃን፡ ጽኑዕ ምስክር ኩንካ ንእተኣምነሉ ዕላማ ደው ምባልን ዝመጸ እንተመጸ ምእንትኡ ዋጋ ምኽፋልን የሰምዕ። ንኤርትራ ብዝምልከት ከኣ፡ እቶም ነዚ ናይ ዕላማ ምስክርነት ደው ዝበሉን ከዐውትዎ ዘድሊ ዋጋ ዝኸፈሉን፡ ብዘይ ሌላን-ጉላላን ክብርን ዘለኣለማዊ ዝኸርን ዝግብኡም ሰዉኣት ሃገርና ኢዮም።

ኣብቲ ነዊሕ ሓርነታዊ ጉዕዞ ዝወደቐ ሰዉኣትናኽ መነመን ኢዮም? ብዝሓምከ? እዚ ካብቲ ጌና ዘይተመለሸ ሕቶታት መላእ ህዝቢ ኤርትራ ኢዩ። ብ1941 ዝጀመረ ዘመናዊ ፖለቲካዊ ጉዕዞ ኤርትራ እንሆ 80 ዓመት ክኾኖ ገለ ኣዋርሕ ተሪፋዎ ይርከብ። ኣብ ውሽጥቲ ዓመታት እቲ ከኣ ምእንቲ ወይ'ውን ብምኽንያት ሃገራዊ ዕላማ ዋጋ ዝኸፈሉ/ዝኸፈላ ዜጋታት ናይዛ ከቢድ ዋጋ እተኸፍላላ ሃገር ኢዮም። እሞኽ ብዝሒ ሰማእታትና እቲ ውልቀ-መላኽ

ኢሳያስ አፈወርቂ ፊን ኢልዎ ዝሓበሮ አስታት 85,000 ጥራይ ድዩ? ብዘይካቶም ብረት ዓጢቓም እተቐለሉን ዝወደቁን ጀጋኑ አባላት ሰራዊት ሓርነትን ህዝባዊ ሰራዊትን፣ ካልኣት ብአሸሓት ዝቐጸሩ ምእንቲ ሃገራዊ ዕላማ በጃ ዝሓለፉ ምህላምም ህዝብና አጸቢቕ ይፈልጥ። አብ ከባቢ መስዋእቲ ዓብደልቃድር ከቢረ ይኹን ብድሕሪኡ ክንደይ ንሃገራዊ ዕላማ ክምስክሩ/ክጣበቁ ዘይወደቁ!! አብ አሃሃትን አተሓሳስባን ኢሳያስ አፈወርቂ ዘዩልዎ፣ ማለት ዕጡቓዎ ህዝባዊ ምሊሻን፣ ገባር አለይቲ ሰውራን፣ ብጉጉይ አተሓላልያ ውድባት ኤርትራ እተሃስዩን፣ በብመዓልቲ በዚ ህልዊ ስርዓት ዝቐዘፉ ዘሎውን ዜጋታትና ሰውኣት ሃገረ ኤርትራ ኢዮም።

ንዓና ንኤርትራውያን ዝኾነት መዓልቲ፣ መዓልቲ ሰውኣት ኢያ ክንብል ንክእል። ግን ከአ ንዓመታዊ አበዓዕላ ክጥዕም ሓንቲ ፍልይቲ መዓልቲ ክትምረጽ የድሊ። ህዝቢ ክርድኦ ዝክእል ፍሉይ ድሕረ-ባይታን ትርጉምን ክህልዎ ከአ ይምረጽ። 20 ሰነ ክብርቲ መዓልቲ ሰውኣትና ምዃና ንግዚኡ ዘጣዕስ አይኮነን። ክትጅመር እንከላ ክነብራ ዝግብኦ ትርጉም ከም ዘይሓዘት ግን ርዳእ ኢዩ -- እንትርፎ ኢሳያስ ሓደ ወርሒ ድሕሪ ናጽነት አብ አስመራ ህዝቢ አኪቡ ናይ መጀመርያ አግላሊ መደረኡ እናሃበ “መዓልቲ ሰውኣትና ትኹን” ምባሉ!!

ንአብነት ክኹነና፣ መዓልቲ ሰውኣት ናይታ ሓዳስ ሃገር ደቡብ ሱዳን አብ መዓልቲ መስዋእቲ ናይ ቃልሲ መራሒኦ ዝነበረ ደክቶር ጆን ጋራንግ ይብዓል። ጎረቤትና ኢትዮጵያ ከአ ብአጋጣሚ እቶም 30,000 ዝግመቱ አብ አዲስ አበባ ግዳይ ዝኾኑ ሰላማውያን አቢላ ንኹሎም ሰውኣታ ትዝክር።

ኤርትራኽ ንኹሎም ናይ እተናውሑ ቃልሲ ሰውኣታ ብመዓልቲ መስዋእቲ ጅግና ፈላዊ ሰውራ ሓምድ እድሪስ ዓዋተ አቢላ እንተተብዕሎ አይመመልክዓንዶ? ወይውን ንዓንጋሊ ሰውራ ዝነበረ ንተቐላሳይ “ሓፋሽ” ህዝባ ከይተረፈ ምእንቲ ከተኸብር፣ ካብቲ አስካሕካሒ ጅምላዊ ህልቂታት/massacres እተፈጸመሉ ዕለታት ሓንቲ መዓልቲ ረቕሓ ንኹሎም ሰማእታታ ክትዝክር ዝያዳ ትርጉም አይምሃበንዶ?

ሰውኣት ናይ እተናውሑ ቃልሲና እጡቓትን ዘይዕጡቓትን ምንባርም ምቕባል የድሊ። ሰውኣትና 85,000 ጥራይ ነይሮም ኢልካ ንአበሃህላ ውልቀ-መላኽ ምክታል ከአ ቅኑዕ አይመስልን። አብ ውሽጢ ዝሓለፈ 29 ዓመታት ብመጽናዕቲ ዝድገፍ አሃዝ ሃሰስ ዘይምባልና እውን ከም ህዝቢ ዘዩሕምየና አይኮነን።

ብዝሒ ሰውኣት ኤርትራ ከባቢ እቲ ብስርዓት ህግደፍ እተጠቐሰ አሃዝ ጥራይ ከምዘይኮነ ዝእምት ሓበረታታት ጸኒሑን አሎን። ንአብነት ብ1992 አብ ተሓትመ መጽሓፍ ከም ዘሰፈርኩዎ፣ ኮሎኒል መንግስቲ ሃይለማርያም ብሰነ 1978 ክዛረብ እንከሎ አብ ኤርትራ ክሳዕ ሽዑ 50,000 ዝኾኑ ሲቪላውያን ብሰንኪ ውግእ ከምዝሞቱ ሓቢሩ። ከምኡውን ናይ ኤርትራ ገዛኢ ዝነበረ ሻለቃ ዳዊት ወልደጊዮርጊስ፣ ካብ 1975 ክሳዕ 1983 ከባቢ 280,000 ንጹሃን ሲቪላውያን አብ ኤርትራ መይቶም ኢሉ መስኪሩ። ናይ ወጻእተኛታት ትዕዝብቲ እውን አገዳሲዮ። እቲ ፍሉጥ ሰሙናዊ መጽሔት ዓዲ እንግልሊዝ (The Economist)፣ አብ ናይ20 ጥቅምቲ 1990 ሕታሙ፣ አብ ሓርነታዊ ቃልሲ ኤርትራ ክሳዕ 500,000 ዝኾኑ ዜጋታት ብሰንኪ ውግእ ከም ዝሞቱ ገሚቱ። ድሒራ ሓንቲ እንግሊዛዊት ጋዜጠኛ (ሚቐላ ሮንግ - Michela Wrong) ብ2005 አብ ዘሕተመቶ መጽሓፍ (I Didn't Do it for You)፣ 200,000 ዝኾኑ ሰላማውያን አብ ውሽጢ ናይ 30 ዓመታት ውግእ ኤርትራ መይቶም ኢላ።

ብዝኾነ፡ ናይ እተናውሑ ቃልስና ታሪኽ ብምልኣት ምእንቲ ክምዝገብ፡ ቍጽሪ ስዉኣትና ብሕጂ'ውን እንተኾነ ክንፈልጥ መጽናዕቲ ምክያድ ከድልየና ምዃኑ ኣየጠራጥርን። ሽዑ ጥራይ ከኣዩ ነቲ ዘየዕግብ ኣሃዛት ኢሳያስን ስርዓቱን እንእርሞ።

ብዝሒ ህዝቢ ኤርትራኸ?

ብዝሒ ህዝቢ ኤርትራ ምስ እንሕተት እውን ቅኑዕ መልሲ ከምዘይብልና ንኹሉ ብሩህ ኢዩ። ኣብ ውሽጢ 29 ዓመታት “ነጻ” ህላዌና ነዚ ቀሊል ሕቶዚ ክንምልሽ ዘይምኽኣልና ዘየሕዝን ኣይኮነን።

ጋዜጠኛ ማርቲን ፕላውት ብ2016 ኣብ ዘሕተሞ Understanding Eritrea ኣብ ዘርእሱቱ መጽሓፍ፡ ብዝሒ ህዝቢ ኤርትራ ካብቲ ዘስደምም “ምስጢራት” ዝርዓት ኩይኑ ከም ዝቐጽል ሓቢሩ። ዜጋታት ኤርትራ ካብ 3.2 ሚልዮን ክሳብ 6.5 ሚልዮን ኣቢሎም ይኾኑ እንተዘይበልካ ካልእ መልሲ ከምዘይብላን እውን ብኣስተንክሮ ጠቐሱ።

ስርዓት ውልቀ-መላኽ ኢሳያስ እውን ንጹር ኣሃዝ ከይሓዘ ንብዝሒ ህዝብና ከም ድላዩ ክገላበጠሉ ይርኤ። ንኣብነት ብ12-13 መጋቢት 2019፡ ተስፋ-ሚካኤል ገርሃቱን ኣደም ዑስማንን እተባህሉ ክልተ ልኡኻት ስርዓት ህግደፍ ኣብ ቅድሚ 18 ዝኣባላታ ፍልይቲ ሽማግሌ ሰብኣዊ መሰላት ናይ ሕቡራት ሃገራት ዓለም ኣብ ከተማ ክጅኔሻ ተረኺቦም ሕቶታት “ይምልሹ” ነበሩ። ኣብቲ መልስታት ልኡኻት ህግደፍ፡ ሓዲኦም ብዝሒ ህዝቢ ኤርትራ 3.2 ሚልዮን ኢዩ እናበለ፡ እቲ ካልኣዩ ከኣ 3.4 ሚልዮን ኢዩ ኢሉ። ጽንሕ ኢሎም ካብቲ ኣዳልዮምዎ ዝጸንሑ (ግን ንሽማግሌ ኣይንዕድሎን ዝበሉዎ) ጽሑፍ እናገላበጡ፡ ብዝሒ ህዝቢ ኤርትራ 3.8 ሚልዮን ምዃኑ ዝገልጽ ሓዲሽ ኣሃዝ ኣንበቡ።

እቲ ኩሉ መልስታቶም ኣስደሚምዎ ዝነበሩ ኣባላት ሽማግሌ ቅኑዕ መልሲ ክረኽቡ ከምዘይክእሉ ፈሊጦም ብቍጽሪ ህዝቢ ኤርትራ መብርሂ ኣይሓተትዎምን። ምኽንያቱ፡ ካብቲ ድሮ ቀሪቡ ዝነበረ ጸብጻባት ብዓል ኣንባሳዶር ተስፋ-ሚካኤል ገርሃቱ፡ ኣብ ኤርትራስ 11 ቤት ማእሰርቲ ጥራይ ከምዘሎ፤ ኤርትራ ናይ ፖለቲካ እሱራት ከምዘይብላ፤ ካብ 1991 ክሳብ 2019 ብመንግስቲ ኤርትራ እተቐትለ ሰብ ከምዘየሎ፤ ንፓትሪያርክ ኣንቶንዮስ ብ2007 ዝኣሰርዎ ባዕሎም ሰበ-ስልጣን ተዋህዶ ቤተ-ክርስትያን እንበር መንግስቲ ከምዘይኮነት ... ወዘተ ክብሉ ስለ ዝጸንሑ፡ ቅኑዕ መልሲ ዘይብሎም ምዃኖም እታ ሽማግሌ ጽቡቕ ገይራ ተረዲኦቶምን ተዓዚባቶምን።

እቲ ብ1931 እተገብረ ቁጻራ ህዝቢ (census)፡ ብዝሒ ተቐማጦ ኤርትራ 600,000 ምንባርም ኣረጋገጹ። ድሒሩ ብ1950 ከኣ ህዝቢ ኤርትራ 1 ሚልዮን ምዃኑ ብገምጋም ምምሕዳር ዓባይ ብሪጣንያ ተበጺሑ። ቡቲ ዓመት'ቲ ህዝቢ ኢትዮጵያ 18 ሚልዮን ዝነበረ ሎሚ 114 ሚልዮን በጺሑ ኣሎ -- ማለት ካብቲ ናይ 1950 ብዝሒ ብ6.3 ረቢሑ (18 x 6.3) ማለት ኢዩ። ተመሳሳልነት መነባብሮ ህዝቢ ናይ ህልቲኡ ሃገራ ኣብ ግምት ብምእታው፡ ህዝቢ ኤርትራ 1 x 6.3= 6.3 ሚልዮን ክበጽሕ ይኽእል ካብ ዘብል ምኽንያታት ሓደ'ዩ። ከምኡ'ውን፡ ህዝቢ ኢትዮጵያ ኣብ ዓመት ብከባቢ 2.5% ከም ዝበዝሕ ይንገር። ሓደ ብ2.5% ኣብ ዓመት እናወሰኸ ዝኸይድ ህዝቢ ከኣ፡ ኣብ ከባቢ 25 ዓመታት ዕጽፊ ይኸውን። በዚ መቀኒ'ዚ'ውን፡ ብ1975 ህዝቢ ኤርትራ 2 ሚልዮን፣ ብ2000 ከባቢ 4 ሚልዮን ብ2025 ከኣ 8 ሚልዮን ክበጽሕ ይኽእል ኣልካ ምግማት ዘይከኣል ኣይኮነን።

ቅድሚያ 50 ዓመታት፣ ማለት ኣብቲ ብ1971 ብኢሳያስን ንኡስ ጭፍርኡን እተዳለወ “ንሕናን ዕላማን” ዘርእስቲ ማኒፈስቶ ሰልፊ ናጽነት፣ ህዝቢ ኤርትራ 3 ሚልዮን ኢዩ ተባሂሉ ነይሩ። ካብ ርእይቶኡ “ፈልከት” ዘይብል ውልቀ-መላኽ ናይ ሎሚ ኤርትራ ከኣ ነቲ ቅድሚያ ፍርቂ ዘመን ዘቐመጦ ኣሃዝ ነኺስዎ ክነብር ዝወሰነ ይመስል።

እዎ ብሓጺሩ፣ ህዝቢ ኤርትራ ክንደይዮ? ስዉኣት ኤርትራኽ ክንደይን መነ-መንን ኢዮም? እዚ ካብቲ ኢሳያስን ስርዓቱን ከለዉ ክንምልሾ ዘይንኸእል ማእለያ ዘይብሉ ሕቶታት ኢዮ። ክንምልሾም እንኸእለሉ ባይታ ክርከብ፣ ዳግማይ ዓወት ክጭበጥ፣ ሕጂውን እተዓጸጸፈ ቃልሲን ቡብዓይነቱ መስዋእትነትን የድሊ ኣሎ።

ክብርን ዝኸርን ንስዉኣትና!!
ሰኔ 2020

